Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

22. lipnja 2023.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima – Direktiva 2012/13/EU – Članci 3. i 4. – Obveza nadležnih tijela da osumnjičenike i okrivljenike žurno informiraju o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza – Članak 8. stavak 2. – Pravo pozivanja na povredu te obveze – Nacionalni propis kojim se kaznenom sudu koji odlučuje o meritumu zabranjuje da po službenoj dužnosti razmatra takvu povredu – Članci 47. i 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima”

U predmetu C-660/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (Sud za lakša kaznena djela u Villefranche-sur-Saôneu, Francuska), odlukom od 26. listopada 2021., koju je Sud zaprimio 29. listopada 2021., u kaznenom postupku

Procureur de la République,

protiv

K. B.,

F. S.,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, L. Bay Larsen, potpredsjednik, A. Arabadjiev, C. Lycourgos, E. Regan, M. Safjan (izvjestitelj), P. G. Xuereb, L. S. Rossi, D. Gratsias i M. L. Arastey Sahún, predsjednici vijeća, S. Rodin, F. Biltgen, N. Piçarra, I. Ziemele i J. Passer, suci,

nezavisni odvjetnik: P. Pikamäe,

tajnik: S. Beer, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 20. rujna 2022.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za K. B., C. Lallich i B. Thellier de Poncheville, *avocats*,

* Jezik postupka: francuski

– za F. S., B. Thellier de Poncheville i S. Windey, *avocates*,

– za francusku vladu, A. Daniel i A.-L. Desjonquères, u svojstvu agenata,

– za Irsku, M. Browne, *Chief State Solicitor*, A. Joyce, M. Lane i J. Quaney, u svojstvu agenata, uz asistenciju R. Farrella, *SC*, D. Fennellyja, *BL*, i P. Gallaghera, *SC*,

– za Europsku komisiju, A. Azéma i M. Wasmeier, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 26. siječnja 2023.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 3. i 4. Direktive 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku (SL 2012., L 142, str. 1.), članka 7. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) i članka 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjev je upućen u okviru kaznenog postupka pokrenutog protiv osoba K. B. i F. S. zbog kaznenih djela krađe goriva.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2012/13

3 Uvodne izjave 3., 4., 10., 14., 19. i 36. Direktive 2012/13 glase kako slijedi:

„(3) Pretpostavka za provedbu načela uzajamnog priznavanja odluka u kaznenim stvarima je međusobno povjerenje država članica u njihove sustave kaznenopravne zaštite. Opseg uzajamnog priznavanja u velikoj mjeri ovisi o nizu parametara koji uključuju mehanizme zaštite prava osumnjičenika ili okrivljenika i zajedničke minimalne standarde potrebne za olakšavanje primjene načela uzajamnog priznavanja.

(4) Uzajamno priznavanje odluka u kaznenim stvarima može djelotvorno funkcionirati jedino u ozračju povjerenja u kojem ne samo pravosudna tijela, već i svi sudionici kaznenog postupka, odluke pravosudnih tijela drugih država članica smatraju jednakovrijednim odlukama svojih vlastitih pravosudnih tijela, što pretpostavlja ne samo povjerenje u primjerenost pravila drugih država članica, već i povjerenje u pravilnu primjenu tih pravila.

[…]

(10) Zajednička minimalna pravila trebala bi dovesti do jačanja povjerenja u kaznenopravne sustave svih država članica, što bi s druge strane trebalo dovesti do učinkovitije pravosudne suradnje u ozračju uzajamnog povjerenja. Takva zajednička minimalna pravila trebalo bi utvrditi u području informiranja u kaznenom postupku.

[…]

(14) [Ovom] se [Direktivom] utvrđuju zajednički minimalni standardi koji se imaju primjenjivati u području informacija o pravima osoba i o optužbama protiv osoba osumnjičenih ili okrivljenih da su počinile kazneno djelo koje se tim osobama trebaju dati s ciljem poboljšavanja uzajamnog povjerenja između država članica. Ova se Direktiva temelji na pravima utvrđenima u Povelji, a posebno na njezinim člancima 6., 47. i 48., te se njome nadograđuju članci 5. i 6. [Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950.], kako ih tumači Europski sud za ljudska prava. […]

[…]

(19) Nadležna tijela bi, bilo u usmenom ili u pisanom obliku, trebala žurno informirati osumnjičenike ili okrivljenike o tim pravima, kako se ona primjenjuju prema nacionalnom pravu, a koja su od ključne važnosti za osiguravanje pravičnosti postupka, kako je predviđeno ovom Direktivom. Kako bi se omogućilo praktično i djelotvorno ostvarivanje tih prava, informacije bi tijekom postupka trebalo pružati žurno, a najkasnije prije prvog službenog saslušanja osumnjičenika ili okrivljenika od strane policije ili od strane drugog nadležnog tijela.

[…]

(36) Osumnjičenici ili okrivljenici ili njihovi odvjetnici trebali bi imati, u skladu s nacionalnim pravom, pravo pobijati moguće propuštanje ili odbijanje nadležnih tijela da pruže informacije ili otkriju određene materijale iz predmeta, u skladu s ovom Direktivom. To pravo ne povlači za sobom obvezu država članica da predvide posebni žalbeni postupak, zasebni mehanizam ili postupak podnošenja prigovora u čijem se okviru takvo propuštanje ili odbijanje može pobijati.”

4 Člankom 3. te direktive, naslovljenim „Pravo na informiranje o pravima”, određuje se:

„1. Države članice osiguravaju da se osumnjičenicima ili okrivljenicima žurno pruže informacije barem o sljedećim postupovnim pravima, kako se primjenjuju prema nacionalnom pravu, kako bi im se omogućilo djelotvorno ostvarivanje tih prava:

(a) pravo pristupa odvjetniku;

(b) pravo na besplatan pravni savjet i uvjeti za dobivanje takvog savjeta;

(c) pravo na informiranost o optužbama u skladu s člankom 6.,

(d) pravo na tumačenje i prevođenje;

(e) pravo na uskraćivanje iskaza.

2. Države članice osiguravaju da se informacije pružene u skladu sa stavkom 1. daju usmeno ili u pisanom obliku, na jednostavnom i razumljivom jeziku, uzimajući u obzir posebne potrebe ranjivih osumnjičenika ili ranjivih okrivljenika.”

5 Člankom 4. navedene direktive, naslovljenom „Obavijest o pravima kod uhićenja”, propisuje se:

„1. Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili okrivljenici koji su uhićeni ili zadržani žurno dobiju pisanu obavijest o pravima. Omogućuje im se da pročitaju obavijest o pravima te je smiju držati u svom posjedu cijelo vrijeme dok im je sloboda oduzeta.

2. Osim informacija navedenih u članku 3., obavijest o pravima iz stavka 1. ovog članka sadržava informacije o sljedećim pravima, kako se ona primjenjuju prema nacionalnom pravu:

(a) pravo pristupa spisu predmeta;

(b) pravo obavješćivanja konzularnih tijela i jedne osobe;

(c) pravo pristupa hitnoj liječničkoj pomoći; i

(d) najveći mogući broj sati ili dana za vrijeme kojih osumnjičenici ili okrivljenici mogu biti lišeni slobode prije njihovog izvođenja pred pravosudno tijelo.

3. Obavijest o pravima također sadrži temeljne informacije o svakoj mogućnosti pobijanja zakonitosti uhićenja prema nacionalnom pravu; ostvarivanja preispitivanja zadržavanja; ili podnošenja zahtjeva za privremeno puštanje na slobodu.

4. Obavijest o pravima sastavlja se na jednostavnom i razumljivom jeziku. Primjer obrasca obavijesti o pravima naveden je u Prilogu I.

5. Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili okrivljenici dobiju obavijest o pravima napisanu na jeziku koji oni razumiju. Ako obavijest o pravima nije dostupna na odgovarajućem jeziku, osumnjičenike ili okrivljenike se o njihovim pravima informira usmeno na jeziku koji oni razumiju. Obavijest o pravima na jeziku koji oni razumiju predaje im se bez nepotrebnog odgađanja.”

6 Članak 8. iste direktive, naslovljen „Vođenje evidencije i pravni lijekovi” glasi:

„1. Države članice osiguravaju da kada se informacije pružaju osumnjičenicima ili okrivljenicima u skladu s člancima od 3. do 6., o tome se vodi evidencija u skladu s postupkom evidentiranja, koji je utvrđen u pravu dotične države članice.

2. Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili okrivljenici ili njihovi odvjetnici imaju pravo pobijati, u skladu s postupcima nacionalnog prava, moguće propuštanje ili odbijanje nadležnih tijela da pruže informacije u skladu s ovom Direktivom.”

Direktiva 2013/48/EU

7 Direktiva 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima [za vrijeme oduzimanja slobode] (SL 2013., L 294, str. 1.) sadržava članak 3., naslovljen „Pravo na pristup odvjetniku u kaznenom postupku”, kojim se propisuje u stavku 1.:

„Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili optužene osobe imaju pravo na pristup odvjetniku u takvom trenutku i na takav način da dotičnoj osobi omogućavaju praktično i [stvarno] ostvarivanje svojih prava obrane.”

8 Članak 9. te direktive, naslovljen „Odricanje od prava”, glasi:

„1. Ne dovodeći u pitanje nacionalno pravo koje zahtijeva obveznu prisutnost ili pomoć odvjetnika, države članice osiguravaju, u pogledu svakog odricanja od prava iz članaka 3. i 10.:

(a) da osumnjičenik ili optužena osoba primi, u usmenom ili pisanom obliku, jasne i zadovoljavajuće informacije na jednostavnom i razumljivom jeziku o sadržaju dotičnog prava i mogućim posljedicama odricanja od njega; i

(b) da se odricanje od prava daje dobrovoljno i nedvosmisleno.

2. Odricanje od prava koje se može dati u usmenom ili pisanom obliku, bilježi se, kao i okolnosti u kojima je ono izjavljeno, koristeći postupak bilježenja u skladu s pravom dotične države članice.

3. Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili optužene osobe mogu naknadno opozvati odricanje od prava, u bilo kojem trenutku tijekom kaznenog postupka i da budu obaviješteni o toj mogućnosti. Takav opoziv stupa na snagu od trenutka kad je učinjen.”

Direktiva 2016/343

9 Člankom 7. Direktive 2016/343, naslovljenim „Pravo braniti se šutnjom i pravo osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu”, određuje se:

„1. Države članice osiguravaju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo braniti se šutnjom u vezi s kaznenim djelom za čije su počinjenje osumnjičeni ili optuženi.

2. Države članice osiguravaju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo same sebe ne izložiti kaznenom progonu.

3. Ostvarivanje prava osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu ne sprečava prikupljanje dokaza koji se zakonski mogu dobiti od osumnjičenika ili optuženika uporabom zakonitih mjera prisile i koji postoji neovisno o volji osumnjičenika ili optuženika.

4. Države članice svojim pravosudnim tijelima mogu dopustiti da pri donošenju presude koju će izreći u obzir uzmu suradnju osumnjičenika i optuženika.

5. Ostvarivanje prava osumnjičenika i optuženika da se brane šutnjom i da sami sebe ne izlože kaznenom progonu ne smije se upotrijebiti protiv njih te se ne smije smatrati dokazom da su počinili predmetno kazneno djelo.

6. Ovim se člankom države članice ne sprečava u donošenju odluke da se kod lakših kažnjivih djela vođenje postupka ili nekih njegovih faza odvija pisanim putem ili bez ispitivanja osumnjičenika ili optuženika od strane nadležnih tijela u vezi s predmetnim kaznenim djelom, pod uvjetom da je to u skladu s pravom na pošteno suđenje.”

Francusko pravo

10 Člankom 53. prvim stavkom Zakonika o kaznenom postupku propisuje se:

„Težim ili lakšim kaznenim djelom *in flagranti* smatrat će se teže ili lakše kazneno djelo pri čijem je izvršenju počinitelj zatečen ili koje je upravo izvršeno. Također će se smatrati težim ili lakšim kaznenim djelom *in flagranti* ako je u vrijeme netom nakon izvršenja djela protiv osumnjičenika pokrenuta potjera ili kod koga su pronađeni predmeti ili za kojeg postoje tragovi ili indicije koje upućuju na to da je sudjelovao u počinjenju težeg ili lakšeg kaznenog djela.”

11 Članak 63-1 tog zakonika glasi kako slijedi:

„Osobu koja je smještena u pritvor časnik kriminalističke policije ili službenik kriminalističke policije pod njegovim nadzorom, na jeziku koji ona razumije, po potrebi upotrebom obrasca koji se predviđa u trinaestom stavku, odmah obavještava o:

1° njezinu smještanju u pritvor kao i o trajanju mjere te njezinu mogućem produljenju ili produljenjima;

2° pretpostavljenoj kvalifikaciji, datumu i mjestu kažnjivog djela za koje se sumnjiči da je počinila ili pokušala počiniti, kao i o razlozima navedenima u članku 62-2. točkama 1. do 6. koji opravdavaju njezino smještanje u pritvor;

3° činjenici da ima pravo:

– obavijestiti blisku osobu ili poslodavca kao i, ako ima strano državljanstvo, konzularna tijela države čiji je državljanin i, po potrebi, komunicirati s tim osobama u skladu s člankom 63-2.;

– na liječnički pregled u skladu s člankom 63-3.;

– na pomoć odvjetnika u skladu s člancima 63-3-1. do 63-4-3.;

– po potrebi, na usmenog prevoditelja;

– u najkraćem mogućem roku i najkasnije prije eventualnog produljenja pritvora, uvida u dokumente navedene u članku 63-4-1.;

– podnijeti očitovanja državnom odvjetniku ili, po potrebi, sucu nadležnom za određivanje pritvora, ako taj sudac odluči o eventualnom produljenju pritvora, kako bi se ukinula ta mjera. Ako osoba nije izvedena pred suca, ona može usmeno iznijeti svoja očitovanja u zapisnik sa saslušanja koji se prosljeđuje sucu prije nego što odluči o produljenju mjere;

– na saslušanju, nakon što je potvrdila svoj identitet, dati izjave, odgovoriti na pitanja koja su joj postavljena ili šutjeti.

[…]

Navođenje određene informacije na temelju ovog članka upisuje se u zapisnik o provođenju pritvora i potpisuje ga osoba koja je u pritvoru. Ako ga osoba odbije potpisati, to će se navesti.

U skladu s člankom 803-6. isprava kojom se utvrđuju ta prava daje se osobi uz obavijest o njezinu smještanju u pritvor.”

12 U skladu s člankom 63-4-1. navedenog zakonika:

„Odvjetnik može na temelju vlastitog zahtjeva izvršiti uvid u zapisnik sastavljen na temelju predzadnjeg stavka članka 63-1., kojim se utvrđuje obavještavanje o smještanju u pritvor i pravima koja su s time povezana, liječničku potvrdu izdanu u skladu s člankom 63-3. kao i u zapisnike sa saslušanja osobe koju savjetuje. On ne može ni zatražiti ni izraditi presliku tih dokumenata. Međutim, on može sastaviti bilješke.

Pritvorena osoba također može imati uvid u dokumente iz prvog stavka ovog članka ili njihove preslike.”

13 Člankom 73. tog zakonika određuje se:

„U slučaju težeg ili lakšeg kaznenog djela *in flagranti*, za koje je zapriječena zatvorska kazna, svatko ima ovlast uhititi počinitelja i privesti ga najbližem časniku kriminalističke policije.

Kada je osoba dovedena pred časnika kriminalističke policije, njezino pritvaranje, ako su ispunjeni uvjeti koji su za tu mjeru predviđeni ovim zakonikom, nije obvezno ako ona ne podliježe obvezi dostupnosti istražiteljima i ako je obaviještena da u svakom trenutku može napustiti prostorije policije ili žandarmerije. Međutim, ovaj se stavak ne primjenjuje ako su policijske snage osobu prisilno dovele pred časnika kriminalističke policije.”

14 Člankom 385. prvim i šestim stavkom Zakonika o kaznenom postupku propisuje se:

„Tribunal correctionnel [(Sud za lakša kaznena djela, Francuska)] ovlašten je za utvrđivanje ništavosti postupaka koji se pred njim vode, osim kada se postupak pred njim pokreće po nalogu istražnog suca ili istražnog vijeća.

[…]

U svakom slučaju, prigovori ništavosti moraju se podnijeti prije iznošenja obrane u pogledu merituma.”

Glavni postupci i prethodno pitanje

15 U večernjim satima 22. ožujka 2021. službenici kriminalističke policije pristupili su u službenom svojstvu osobama K. B. i F. S. zbog njihove sumnjive prisutnosti na parkiralištu jednog poduzeća. Službenici su utvrdili da je spremnik za gorivo teretnog vozila parkiranog na tom parkiralištu otvoren i da se u blizini nalaze kanistri za gorivo. U 22:25 sati, ti su službenici uhitili i vezali

lisicama osobe K. B. i F. S., koje su se pokušavale sakriti, te su na temelju članka 53. prvog stavka Zakonika o kaznenom postupku odmah pokrenuli istragu zbog *in flagranti* kaznenog djela krađe goriva.

16 Nakon što su ispitali osobe K. B. i F. S., a da ih pritom nisu informirali o pravima predviđenima u članku 63-1. Zakonika o kaznenom postupku, službenici kriminalističke policije obratili su se časniku kriminalističke policije koji je zatražio trenutačno privođenje obaju osumnjičenika radi njihova pritvaranja u skladu s člankom 73. *in fine* Zakonika o kaznenom postupku.

17 Zanemarujući tu naredbu, službenici kriminalističke policije obratili su se drugom časniku kriminalističke policije koji je, nakon što je u 22:40 sati stigao na mjesto događaja, pretražio vozilo tih osoba, umjesto da ih je smjestio u pritvor, informirao ih o navedenim pravima te o svemu obavijestio procureura de la République (tužitelj Republike, Francuska), kako se to zahtijeva francuskim pravom. Tijekom te pretrage pronađeni su optužujući dokazi kao što su čepovi, lijevak i električna pumpa. Časnik je osobama K. B. i F. S. postavio pitanja na koja su oni odgovorili.

18 U 22:50 sati procureur de la République (tužitelj Republike, Francuska) obaviješten je o pritvaranju osoba F. S. i K. B., koje su u 23:00 sata odnosno u 23:06 sati informirane o svojem pravu na uskraćivanje iskaza.

19 Postupajući u meritumu u kaznenom postupku pokrenutom protiv osoba K. B. i F. S. zbog kaznenih djela krađe goriva, tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (Sud za lakša kaznena djela u Villefranche-sur-Saôneu, Francuska), koji je sud koji je uputio zahtjev, utvrdio je da su u ovom slučaju istražne radnje bile provedene i samoinkriminirajući iskazi bili prikupljeni prije nego što se te osobe informiralo o njihovim pravima, čime je povrijeđen članak 63-1. Zakonika o kaznenom postupku, kojim se prenose članci 3. i 4. Direktive 2012/13. S obzirom na nepravodobnost njihova smještanja u pritvor, obavještavanja procureura de la République (državni odvjetnik Republike, Francuska) i informiranja tih osoba o njihovim pravima, osobito o pravu na uskraćivanje iskaza, sud koji je uputio zahtjev smatra da je povrijeđeno sâmo pravo svake osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu. U tim je okolnostima, u skladu sa sudskom praksom Coura de cassation (Kasacijski sud, Francuska), u načelu trebalo poništiti pretragu vozila te ukinuti pritvor osumnjičenika i sve radnje koje iz toga proizlaze.

20 U tom kontekstu, iz spisa kojim raspolaže Sud proizlazi da na temelju članka 385. Zakonika o kaznenom postupku dotična osoba ili njezin odvjetnik moraju prije bilo kakve obrane u pogledu merituma istaknuti prigovore ništavosti postupka, kao što je povreda obveze iz članka 63-1. tog zakonika, prema kojoj se osobu u trenutku njezina pritvaranja informira o pravu na uskraćivanje iskaza. Iz tog spisa također proizlazi da su osobe K. B. i F. S. imale pomoć odvjetnika, ali da ni on, kao ni one same, nisu prije obrane u pogledu merituma istaknuli prigovor ništavosti u smislu članka 385. navedenog zakonika, koji se temelji na povredi te obveze.

21 Osim toga, sud koji je uputio zahtjev ističe da je Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) protumačio članak 385. Zakonika o kaznenom postupku na način da se njime sudovima koji odlučuju o meritumu zabranjuje da po službenoj dužnosti razmatraju ništavost postupka, osim one koja proizlazi iz njihove nenadležnosti, s obzirom na to da okrivljenik, koji ima pravo na pomoć odvjetnika kada se pojavljuje ili ga se zastupa pred sudom koji donosi presudu, može istaknuti takvu ništavost prije iznošenja svake obrane u pogledu merituma, pri čemu taj okrivljenik usto ima istu mogućnost povodom žalbe ako nije bio prisutan ili nije bio zastupan u

prvostupanjskom postupku. Stoga se na temelju tako protumačenog članka 385. Zakonika o kaznenom postupku sudu koji je uputio zahtjev zabranjuje da po službenoj dužnosti razmatra povredu obveze iz prethodne točke ove presude.

22 U tom kontekstu, sud koji je uputio zahtjev pita se je li u skladu s pravom Unije zabrana iz članka 385. navedenog zakonika prema kojoj on ne može po službenoj dužnosti razmatrati povredu obveze predviđene pravom Unije, kao što je obveza predviđena člancima 3. i 4. Direktive 2012/13 da se osumnjičenike ili okrivljenike žurno informira o pravu na uskraćivanje iskaza.

23 U tom pogledu taj sud podsjeća na to da je u slučaju nepostojanja postupovnih pravnih pravila Unije primjena prava Unije po službenoj dužnosti od strane nacionalnog suda obuhvaćena postupovnom autonomijom država članica, u granicama načela ekvivalentnosti i djelotvornosti. Doista, u presudi od 14. prosinca 1995., Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437), Sud je presudio da se pravu Unije protivi primjena nacionalnog postupovnog pravila kojim se nacionalnom sudu koji odlučuje u okviru svoje nadležnosti zabranjuje da po službenoj dužnosti ocijeni usklađenost akta nacionalnog prava s odredbom Unije ako se osoba nije pozvala na tu odredbu u određenom roku.

24 Osim toga, sud koji je uputio zahtjev upućuje na sudsku praksu Suda u području nepoštenih ugovornih odredaba, u kojoj je Sud zaključio da je nacionalni sud dužan po službenoj dužnosti razmatrati povredu određenih odredaba Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim [ugovornim odredbama] u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) jer se takvim razmatranjem omogućuje postizanje rezultata propisanih tom direktivom. Tom se sudskom praksom nacionalnom sudu tako priznaje status tijela države članice kao i njegova povezana obveza kao punopravnog sudionika u postupku prenošenja direktiva, u posebnom kontekstu u kojem je jedna stranka u postupku u slabijem položaju. Doista, to rasuđivanje koje se odnosi na potrošača može se u potpunosti prenijeti na okrivljenika u kaznenom postupku, tim više kada mu u ostvarivanju njegovih prava ne pomaže nužno odvjetnik.

25 U tim je okolnostima tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (Sud za lakša kaznena djela u Villefranche-sur-Saôneu, Francuska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Treba li članak 3. (Pravo na informiranje o pravima) i članak 4. (Obavijest o pravima kod uhićenja) [Direktive 2012/13], članak 7. (Pravo braniti se šutnjom) [Direktive 2016/343], zajedno s člankom 48. (Pretpostavka nedužnosti i pravo na obranu) Povelje […], tumačiti na način da im se protivi zabrana nacionalnom sudu da po službenoj dužnosti utvrdi povredu prava obrane kako su zajamčena tim direktivama, te, konkretnije, na način da je tom sudu zabranjeno da po službenoj dužnosti utvrdi, u svrhu poništenja postupka, da se osobu nije informiralo o pravu na uskraćivanje iskaza u trenutku uhićenja ili da je se nepravodobno informiralo o tom pravu?”

O prethodnom pitanju

26 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru postupka suradnje između nacionalnih sudova i Suda uspostavljene člankom 267. UFEU-a, na Sudu je da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji će mu omogućiti da riješi spor koji se pred njim vodi. U tom smislu, Sud će, prema potrebi,

preoblikovati pitanja koja su mu postavljena. Usto, Sud može uzeti u obzir pravna pravila Unije na koja se nacionalni sud nije pozvao u svojem pitanju (presuda od 15. srpnja 2021., Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, t. 31.).

27 Naime, okolnost da je nacionalni sud formalno sastavio prethodno pitanje pozivajući se na određene odredbe prava Unije, ne sprečava Sud da tom sudu dâ sve elemente tumačenja koji bi mogli biti korisni za donošenje odluke u postupku koji se vodi pred njim, bez obzira na to je li se na njih pozvao u svojim pitanjima. U tom je smislu na Sudu da iz svih elemenata koje mu je dostavio nacionalni sud, a posebno iz obrazloženja odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, izdvoji elemente prava Unije koje je potrebno tumačiti uzimajući u obzir predmet spora (presuda od 22. prosinca 2022., Ministre de la Transition écologique i Premier ministre (Odgovornost države za onečišćenje zraka), C-61/21, EU:C:2022:1015, t. 34. kao i navedena sudska praksa).

28 U ovom slučaju valja primijetiti, s jedne strane, da se prethodno pitanje odnosi, među ostalim, na članak 7. Direktive 2016/343, kojim se u stavku 1. određuje da države članice osiguravaju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo braniti se šutnjom u vezi s kaznenim djelom za čije su počinjenje osumnjičeni ili optuženi.

29 Međutim, valja istaknuti da je zahtjev za prethodnu odluku sastavljen u kontekstu u kojem su dotične osobe nepravodobno informirane o pravu na uskraćivanje iskaza s obzirom na to da su im, kao što to proizlazi iz točaka 16. do 19. ove presude, službenici i časnik kriminalističke policije postavljali pitanja te da su ti službenici zabilježili njihove izjave kojima su se te osobe izložile kaznenom progonu, i to prije nego što im je bila priopćena navedena informacija o pravu na uskraćivanje iskaza. Taj se zahtjev tako odnosi na posljedice koje sud koji odlučuje o meritumu mora, ovisno o slučaju, izvesti iz nepravodobnosti navedene informacije u slučaju kada se ni te osobe ni njihov odvjetnik nisu na to pozvali u roku određenom pravom dotične države članice. Naime, obveza nadležnih tijela da se osumnjičenicima ili okrivljenicima žurno pruže informacije i obavijest o pravima koja se odnose, među ostalim, na pravo na uskraćivanje iskaza, kao i obveza država članica da osiguraju mogućnost pobijanja propuštanja ili odbijanja pružanja takvih informacija ili obavijesti uređene su osobito Direktivom 2012/13, konkretno u pogledu prve obveze, njezinim člancima 3. i 4. kao i, u pogledu druge obveze, njezinim člankom 8. stavkom 2. Stoga, kao što to u biti navodi nezavisni odvjetnik u točkama 31. do 35. svojeg mišljenja, na prethodno pitanje valja odgovoriti samo s obzirom na tu direktivu.

30 S druge strane, iz uvodne izjave 14. Direktive 2012/13 proizlazi da se ona temelji na pravima utvrđenima, među ostalim, u člancima 47. i 48. Povelje te da se njome nastoji promicati ta prava u odnosu na osumnjičenike ili okrivljenike u okviru kaznenog postupka (vidjeti u tom smislu presudu od 19. rujna 2019., Rajonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, t. 37.).

31 Međutim, iako se prethodno pitanje odnosi samo na članak 48. Povelje, koji se tiče pretpostavke nedužnosti i prava na obranu, valja podsjetiti na to da je Sud već presudio da je pravo na uskraćivanje iskaza zajamčeno ne samo tim člankom nego i člankom 47. drugim stavkom Povelje, koji se tiče prava na pošteno suđenje (vidjeti u tom smislu presudu od 2. veljače 2021., Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, t. 45.). Stoga to pitanje treba također razmotriti s obzirom na potonju odredbu Povelje.

32 U tim okolnostima valja smatrati da sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članke 3. i 4. te članak 8. stavak 2. Direktive 2012/13, u vezi s člancima 47. i 48. Povelje, tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis kojim se sudu koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima

zabranjuje da u svrhu poništenja postupka razmatra po službenoj dužnosti povredu obveze nadležnih tijela, koju imaju na temelju tih članaka 3. i 4., da osumnjičenike ili okrivljenike žurno informiraju o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza.

33 U tom pogledu valja podsjetiti na to da na temelju članka 3. stavka 1. točke (e), članka 3. stavka 2. i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive 2012/13, države članice osiguravaju da se osumnjičenicima ili okrivljenicima žurno pruže usmene ili pisane informacije i, ako su te osobe uhićene ili zadržane, da dobiju pisanu obavijest o pravima koja se odnose, među ostalim, na pravo na uskraćivanje iskaza, kako bi im se omogućilo djelotvorno ostvarivanje tog prava. Tim se odredbama stoga predviđa obveza nadležnih tijela država članica da osumnjičenike ili okrivljenike žurno informiraju o navedenom pravu, pri čemu valja pojasniti da, neovisno o tome je li ta obveza moguće stroža u pogledu uhićenih ili zadržanih osumnjičenika ili okrivljenika, iz uvodne izjave 19. te direktive proizlazi da se u svakom slučaju prethodno navedene informacije moraju pružiti najkasnije prije prvog službenog saslušanja osumnjičenika ili okrivljenika od strane policije ili drugog nadležnog tijela.

34 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev u biti je utvrdio da su osobe K. B. i F. S., koje su uhićene *in flagranti* u počinjenju kaznenog djela i koje su kao uhićene osobe koje su osumnjičene za počinjenje kaznenog djela morale stoga biti žurno informirane o svojem pravu na uskraćivanje iskaza na temelju nacionalnog prava kojim se prenose odredbe Direktive 2012/13 navedene u prethodnoj točki, nepravodobno obaviještene o tom pravu, odnosno tek nakon što su im službenici i časnik kriminalističke policije postavili pitanja te nakon što su oni zabilježili njihove izjave kojima su se te osobe izložile kaznenom progonu.

35 U tom kontekstu valja podsjetiti na to da na temelju članka 8. stavka 2. Direktive 2012/13 države članice osiguravaju da osumnjičenici ili okrivljenici ili njihovi odvjetnici imaju pravo pobijati, u skladu s postupcima nacionalnog prava, moguće propuštanje ili odbijanje nadležnih tijela da pruže informacije u skladu s tom direktivom.

36 Ta se odredba osobito primjenjuje u situaciji u kojoj je informacija o pravu na uskraćivanje iskaza pružena nepravodobno. Naime, budući da se člankom 3. stavkom 1. i člankom 4. stavkom 1. te direktive zahtijeva da se osumnjičenicima ili okrivljenicima žurno pruže informacije o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza, ne može se smatrati da je informacija koja je u tom pogledu pružena, a da pritom nije poštovan taj zahtjev žurnosti, pružena „u skladu” s tom direktivom. Stoga, na temelju članka 8. stavka 2. navedene direktive, osumnjičenici ili okrivljenici ili njihovi odvjetnici moraju imati pravo pobijati taj nedostatak u obavještavanju.

37 U tom pogledu valja podsjetiti na to da se, uzimajući u obzir važnost prava na djelotvoran pravni lijek, zaštićen člankom 47. prvim stavkom Povelje, članku 8. stavku 2. Direktive 2012/13 protivi svaka nacionalna mjera kojom se onemogućuje ostvarivanje djelotvornih pravnih lijekova u slučaju povrede prava zaštićenih tom direktivom (presuda od 19. rujna 2019., Rajonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, t. 57.).

38 Međutim, upućivanjem na „postup[ke] nacionalnog prava” tom se odredbom Direktive 2012/13 ne pojašnjava ni pravila ni rokove u kojima se osumnjičenici i okrivljenici kao i, po potrebi, njihovi odvjetnici mogu pozivati na povredu obveze žurnog pružanja informacija takvim osumnjičenicima i okrivljenicima o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza, kao ni moguće postupovne posljedice koje proizlaze iz izostanka tog pozivanja, kao što je mogućnost suda koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima da po službenoj dužnosti razmotri takvu povredu u svrhu poništenja postupka. Manevarski prostor koji je tako ostavljen državama članicama za

utvrđivanje tih pravila i posljedica potvrđuje se uvodnom izjavom 36. te direktive, prema kojoj pravo na pobijanje, u skladu s nacionalnim pravom, moguće činjenice da nadležna tijela ne pružaju ili odbijaju pružiti informacije ili dati uvid u određene elemente spisa na temelju navedene direktive ne obvezuje države članice da predvide poseban žalbeni postupak, zaseban mehanizam ili postupak podnošenja prigovora kojim bi se omogućilo to pobijanje.

39 Stoga valja utvrditi da Direktiva 2012/13 ne sadržava pravila kojima se uređuje moguća ovlast suda, koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima, da u svrhu poništenja postupka razmotri po službenoj dužnosti povredu obveze žurnog pružanja informacija osumnjičenicima i okrivljenicima o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza.

40 Međutim, valja podsjetiti na to da su države članice, kada provode članak 3. stavak 1. točku (e), članak 4. stavak 1. i članak 8. stavak 2. Direktive 2012/13, dužne, u skladu s člankom 51. stavkom 1. Povelje, osigurati poštovanje zahtjeva koji proizlaze iz prava na djelotvoran pravni lijek i prava na pošteno suđenje iz članka 47. prvog i drugog podstavka Povelje te iz prava na obranu iz članka 48. stavka 2. Povelje, koja su konkretizirana tim odredbama Direktive 2012/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 1. kolovoza 2022., TL (Nepostojanje tumača i prijevoda), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, t. 42.).

41 Valja dodati da u skladu s člankom 52. stavkom 3. Povelje, prava koja ona sadržava imaju jednako značenje i opseg primjene kao i odgovarajuća prava zajamčena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950. (u daljnjem tekstu: EKLJP), što ne sprečava pravo Unije da pruži širu zaštitu. Prilikom tumačenja prava zajamčenih člankom 47. prvim i drugim stavkom te člankom 48. stavkom 2. Povelje Sud stoga mora kao minimalni prag zaštite uzeti u obzir odgovarajuća prava zajamčena člancima 6. i 13. EKLJP-a, kako ih tumači Europski sud za ljudska prava (vidjeti u tom smislu presude od 2. veljače 2021., Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, t. 37. i navedenu sudsku praksu i od 9. ožujka 2023., Intermarché Casino Achats/Komisija, C-693/20 P, EU:C:2023:172, t. 41. do 43.). Uostalom, u uvodnoj izjavi 14. Direktive 2012/13 izričito se navodi činjenica da se njome nadograđuje, među ostalim, taj članak 6., kako ga tumači ESLJP.

42 U tom pogledu i pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, valja istaknuti da se, kao što to proizlazi iz objašnjenja koja je francuska vlada pružila u svojem pisanom očitovanju i na raspravi, francuskim kaznenim pravom, osobito člankom 63-1. stavkom 3., člankom 63-4-1. i člankom 385. Zakonika o kaznenom postupku, omogućuje osumnjičenicima ili okrivljenicima kao i, po potrebi, njihovu odvjetniku da se na bilo koji način i u svakom trenutku između njihova pritvaranja i iznošenja obrane u pogledu merituma pozovu na svaku povredu obveze žurnog pružanja informacija osumnjičenicima ili okrivljenicima o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza, kako ono proizlazi iz članaka 3. i 4. Direktive 2012/13, pri čemu valja pojasniti da i ti osumnjičenici i okrivljenici kao i njihovi odvjetnici imaju pravo na pristup spisu i, osobito, zapisniku u kojem se utvrđuje obavijest o pritvoru i s njime povezana prava.

43 Međutim, državama je članicama dopušteno da na temelju manevarskog prostora koji im je ostavljen Direktivom 2012/13 vremenski ograniče pozivanje na takvu povredu u fazi koja prethodi iznošenju obrane u pogledu merituma. Konkretno, valja smatrati da se zabranom kaznenom sudu koji odlučuje o meritumu da po službenoj dužnosti razmatra tu povredu radi poništenja postupka u načelu poštuje pravo na djelotvoran pravni lijek i pošteno suđenje iz članka 47. prvog i drugog stavka Povelje, kao i pravo na obranu sadržano u članku 48. stavku 2.

Povelje, ako su osumnjičenici, okrivljenici ili njihov odvjetnik imali praktičnu i stvarnu mogućnost pozivanja na predmetnu povredu te ako su u tu svrhu imali na raspolaganju razuman rok i pristup spisu.

44 Uzimajući navedeno u obzir te kako bi se osigurao koristan učinak prava na uskraćivanje iskaza, važno je pojasniti da takav zaključak vrijedi samo ako su te osobe tijekom roka koji im je dostupan za pozivanje na povredu članka 3. stavka 1. točke (e) i članka 4. stavka 1. Direktive 2012/13 praktično i stvarno imale pravo na pristup odvjetniku, kako je utvrđeno u članku 3. Direktive 2013/48 i potpomognuto mehanizmom pravne pomoći predviđenim Direktivom (EU) 2016/1919 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pravnoj pomoći za osumnjičenike i okrivljenike u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga (SL 2016., L 297, str. 1. i ispravak SL 2017., L 91, str. 40.).

45 To tumačenje navedenih odredaba Direktive 2012/13, s obzirom na članke 47. i 48. Povelje, potkrijepljeno je sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava u vezi s člankom 6. EKLJP-a, koji je već sudio da se položaj osobite ranjivosti okrivljenika u fazi istrage radi pripreme postupka može na odgovarajući način nadoknaditi samo ako ima pomoć odvjetnika čija je zadaća, među ostalim, osigurati da se poštuje pravo svakog okrivljenika da sam sebe ne izloži kaznenom progonu (ESLJP od 27. studenoga 2008., Salduz protiv Turske, CE:ECHR:2008:1127JUD003639102, t. 54.).

46 Međutim, činjenica da osumnjičenicima i okrivljenicima mora nacionalnim pravom biti ponuđena praktična i stvarna mogućnost korištenja pomoći odvjetnika ne isključuje to da oni, ako se odreknu takve mogućnosti, u načelu moraju snositi moguće posljedice tog odricanja, pod uvjetom da je ono provedeno u skladu s pretpostavkama iz članka 9. Direktive 2013/48. Konkretno, stavkom 1. te odredbe propisuje se da je osumnjičenik ili optužena osoba morala primiti, u usmenom ili pisanom obliku, jasne i zadovoljavajuće informacije na jednostavnom i razumljivom jeziku o sadržaju prava na pristup odvjetniku i mogućim posljedicama odricanja od njega kao i to da se odricanje od prava daje dobrovoljno i nedvosmisleno.

47 Razmatranje iz točke 44. ove presude nije dovedeno u pitanje činjenicom da se člankom 8. stavkom 2. Direktive 2012/13 propisuje da se osumnjičenik ili okrivljenik „ili” njihovi odvjetnici moraju moći pozvati na povredu obveze žurnog pružanja informacija osumnjičenicima ili okrivljenicima o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza. Naime, taj koordinativni veznik valja razumjeti na način da se taj osumnjičenik ili okrivljenik moraju sami pozvati na takvu povredu samo u slučajevima u kojima su se valjano odrekli mogućnosti da im pomaže odvjetnik, pri čemu valjanost tog odricanja mora provjeriti sud, odnosno u slučajevima u kojima tu povredu ističu radije sami, a ne posredstvom svojeg odvjetnika.

48 Usto, također valja istaknuti da je na temelju sudske prakse Europskog suda za ljudska prava na nacionalnim sudovima da u slučaju utvrđenja povrede postupka ocijene je li ta povreda otklonjena tijekom postupka koji je uslijedio, pri čemu je već nepostojanje takve ocjene samo po sebi *prima facie* nespojivo sa zahtjevima poštenog suđenja u smislu članka 6. EKLJP-a (ESLJP od 28. siječnja 2020., Mehmet Zeki Çelebi protiv Turske, CE:ECHR:2020:0128JUD002758207, t. 51.). Stoga, u slučaju da osumnjičeniku nije bila pravodobno pružena informacija o njegovu pravu da sam sebe ne izloži kaznenom progonu i pravu na uskraćivanje iskaza, treba utvrditi može li se, unatoč tom propustu, kazneni postupak u svojoj cjelini smatrati pravičnim, uzimajući u obzir niz čimbenika među kojima se nalazi pitanje jesu li izjave prikupljene bez takve informacije sastavan ili važan dio dokaza optužbe, kao i snaga drugih elemenata u spisu (vidjeti u tom smislu ESLJP od 13. rujna 2016., Ibrahim i dr. protiv Ujedinjene Kraljevine, CE:ECHR:2016:0913JUD005054108, t. 273. i 274.).

49 Iz prethodnih razmatranja proizlazi da se ne može smatrati da se nacionalnim propisom – kojim se sudu koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima zabranjuje da u svrhu poništenja postupka razmatra po službenoj dužnosti povredu obveze nadležnih tijela da na temelju članaka 3. i 4. Direktive 2012/13 žurno pruže informacije osumnjičenicima ili okrivljenicima o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza – povređuju članci 47. i 48. Povelje ako tim osumnjičenicima ili okrivljenicima nije uskraćena praktična i stvarna mogućnost pristupa odvjetniku u skladu s člankom 3. Direktive 2013/48, po potrebi korištenjem pravne pomoći pod uvjetima predviđenima Direktivom 2016/1919, i ako su imale – kao i, ovisno o slučaju, njihov odvjetnik – pravo na pristup svojem spisu i pravo pozivati se na tu povredu u razumnom roku, u skladu s člankom 8. stavkom 2. Direktive 2012/13.

50 Taj zaključak nije doveden u pitanje sudskom praksom na koju se poziva sud koji je uputio zahtjev i koja je navedena u točkama 23. i 24. ove presude.

51 Naime, s jedne strane, u predmetu u kojem je donesena presuda od 14. prosinca 1995., Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437), sudu je nacionalnim pravom bila dodijeljena ovlast ocjene po službenoj dužnosti usklađenosti akta nacionalnog prava s odredbom prava Unije. Međutim, sud koji je u tom predmetu uputio zahtjev smatrao je da mu je ta ovlast oduzeta činjenicom da je na dan održavanja rasprave već istekao rok u kojem je ta ocjena mogla biti provedena po službenoj dužnosti. Nasuprot tomu, predmet u glavnom postupku odnosi se na pitanje nalaže li se pravom Unije priznanje nacionalnom sudu mogućnosti da po službenoj dužnosti razmotri povredu prava Unije iako mu je takva mogućnost zabranjena nacionalnim pravom.

52 S druge strane, kad je riječ o sudskoj praksi Suda donesenoj u području nepoštenih ugovornih odredaba, valja naglasiti da se pravni odnosi koji su predmet sustava zaštite potrošača do te mjere razlikuju od onih o kojima je riječ u okviru kaznenih postupaka, poput onih iz glavnog postupka i navedenih u točki 45. ove presude, da se načela uspostavljena u području nepoštenih ugovornih odredaba ne mogu jednostavno primijeniti na područje postupovnih jamstava u kaznenim postupcima.

53 Uzimajući u obzir sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da članke 3. i 4. te članak 8. stavak 2. Direktive 2012/13, u vezi s člancima 47. i 48. Povelje, treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis kojim se sudu koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima zabranjuje da u svrhu poništenja postupka razmatra po službenoj dužnosti povredu obveze nadležnih tijela, koju imaju na temelju tih članaka 3. i 4., da osumnjičenike ili okrivljenike žurno informiraju o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza, ako im nije uskraćena praktična i stvarna mogućnost pristupa odvjetniku u skladu s člankom 3. Direktive 2013/48, po potrebi korištenjem pravne pomoći pod uvjetima predviđenim Direktivom 2016/1919, i ako su imali – kao i, ovisno o slučaju, njihov odvjetnik – pravo na pristup svojem spisu i pravo pozivati se na tu povredu u razumnom roku, u skladu s tim člankom 8. stavkom 2. Direktive 2012/13.

Troškovi

54 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

Članke 3. i 4. te članak 8. stavak 2. Direktive 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku, u vezi s člancima 47. i 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima,

treba tumačiti na način da im se:

ne protivi nacionalni propis kojim se sudu koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima zabranjuje da u svrhu poništenja postupka razmatra po službenoj dužnosti povredu obveze nadležnih tijela, koju imaju na temelju tih članaka 3. i 4., da osumnjičenike ili okrivljenike žurno informiraju o njihovu pravu na uskraćivanje iskaza, ako im nije uskraćena praktična i stvarna mogućnost pristupa odvjetniku u skladu s člankom 3. Direktive 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima [za vrijeme oduzimanja slobode], po potrebi korištenjem pravne pomoći pod uvjetima predviđenim Direktivom (EU) 2016/1919 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pravnoj pomoći za osumnjičenike i okrivljenike u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga, i ako su imali – kao i, ovisno o slučaju, njihov odvjetnik – pravo na pristup svojem spisu i pravo pozivati se na tu povredu u razumnom roku, u skladu s tim člankom 8. stavkom 2. Direktive 2012/13.

Potpisi